УДК 378.147:78:316.7

Фрицюк Василь Миколайович, викладач кафедри музичного та перформативного мистецтва Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, 21001 вул. Острозького, 32, м. Вінниця, тел. (0432) 61-66-20, e-mail: hfrjdcmrf@ukr.net, https//orcid.org/ 0000-0002-4466-9019

РОЗВИТОК СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ

Анотація. У статті теоретично обґрунтовано сутність, структуру та особливості формування соціокультурної компетентності майбутніх педагогів-музикантів у процесі їхньої професійної підготовки в закладах вищої освіти. Актуальність дослідження зумовлена глибокими соціокультурними трансформаціями, процесами глобалізації, євроінтеграції та потребою збереження національної культурної ідентичності в умовах подолання наслідків воєнних дій і суспільних криз. На основі аналізу наукових джерел констатовано наявність суперечностей між запитом суспільства на фахівців нового типу (педагогів-просвітників, культурних лідерів) і переважанням традиційного, технократичного підходу до їхньої підготовки. Здійснено дефініцію «соціокультурної компетентності майбутніх педагогів-музикантів» як інтегративної професійно-особистісної характеристики. Вона гармонійно поєднує систему знань про соціокультурні й мистецькі процеси, володіння прикладними технологіями конструктивної художньо-педагогічної взаємодії в полікультурному просторі, а також естетико-ціннісні орієнтації. Це забезпечує ефективну організацію музично-просвітницької діяльності, створення інклюзивного й толерантного середовища. Доведено, що цей феномен є багатовимірним і поліструктурним явищем, яке виявляється у чотирьох основних аспектах діяльності педагога-музиканта: когнітивно-світоглядному, аксіологічному, діяльнісному та особистісно-рефлексивному. Обґрунтовано ключові функції музичного мистецтва в сучасних реаліях: арт-терапевтичну, ментально-відновлювальну, національно-патріотичну. У висновках наголошено, що соціокультурна компетентність є живим, практичним інструментом, який дозволяє викладачеві виступати культурним лідером і медіатором, що за допомогою універсальної мови музики інтегрує вихованців у суспільство та формує людину культури.

Ключові слова: соціокультурна компетентність, педагог-музикант, мистецька освіта, професійна підготовка, компетентнісний підхід, полікультурне середовище, культурна ідентичність, музично-просвітницька діяльність, культурний лідер, художньо-педагогічна взаємодія.

Frytsiuk Vasyl Mykolaiovych, Lecturer at the Department of Musical and Performing Arts of Vinnytsia Mykhailo Kotsyubynskyi State Pedagogical University, 21001 st. 32 Ostrozhkoho, Vinnytsia, tel. (0432) 61-66-20, e-mail: hfrjdcmrf@ukr.net, https//opcid.org/ 0000-0002-4466-9019

DEVELOPMENT OF SOCIOCULTURAL COMPETENCE OF FUTURE MUSIC TEACHERS

Abstract. The article theoretically substantiates the essence, structure, and features of developing the sociocultural competence of future music teachers during their professional training in higher education institutions. The relevance of the study is driven by profound sociocultural transformations, processes of globalization, European integration, and the need to preserve national cultural identity while overcoming the consequences of military actions and societal crises. Based on the analysis of scientific literature, the study highlights the existence of contradictions between society's demand for a new type of specialist (educator-enlighteners, cultural leaders) and the dominance of a traditional, technocratic approach to their training. The study defines "sociocultural competence of future music teachers" as an integrative professional and personal characteristic. It harmoniously combines a system of knowledge about sociocultural and artistic processes, proficiency in applied technologies of constructive artistic and pedagogical interaction in a multicultural space, as well as aesthetic and value orientations. This ensures the effective organization of musical and educational activities, the creation of an inclusive and tolerant environment, and consolidating cooperation with student youth, colleagues, parents, and community sociocultural institutions. It is proved that this phenomenon is a multidimensional and polystructural entity manifested in four main aspects of a music teacher's activity: cognitive-worldview, axiological, activity-based, and personal-reflective. The conclusions emphasize that sociocultural competence is a living, practical tool that allows an educator to act as a cultural leader and mediator who, through the universal language of music, integrates students into society and shapes a person of culture.

Key words: sociocultural competence, music teacher, arts education, professional training, competence-based approach, multicultural environment, cultural identity, musical and educational activity, cultural leader, artistic and pedagogical interaction.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується глибокими соціокультурними трансформаціями, процесами глобалізації, євроінтеграції та водночас необхідністю збереження національної культурної ідентичності. У цих умовах мистецька освіта має реагувати на запити соціуму, виховувати не просто технічного виконавця на музичному інструменті, а гуманітарно розвинену особистість. Педагог-музикант стає ключовою фігурою, яка транслює культурні смисли, формує духовні цінності молоді та є медіатором між мистецтвом і суспільством.

Сучасна вища освіта України орієнтована на компетентнісний підхід. Компетентність майбутнього педагога-музиканта вже не може обмежуватися лише вузькопрофесійними (музично-виконавськими, теоретичними чи суто методичними) рамками. Соціокультурна компетентність нині є інтегративною якістю особистості майбутнього педагога-музиканта. Вона забезпечує здатність фахівця розуміти соціокультурний контекст мистецтва, вільно орієнтуватися у світовому та національному культурному просторі, застосовувати мистецтво як інструмент соціалізації та міжкультурної комунікації.

Сьогодні, в умовах подолання наслідків воєнних дій, соціокультурних криз та психологічної напруги в суспільстві, суттєво зростає роль арт-терапевтичної, консолідуючої та національно-патріотичної функцій музики. Майбутній педагог-музикант має володіти навичками соціокультурної взаємодії, щоб ефективно інтегрувати учнівську молодь у культурне середовище, використовувати музику для гармонізації суспільних відносин та ментального відновлення. Актуальність дослідження зумовлена наявністю низки суперечностей, які потребують розв'язання: між об'єктивною потребою суспільства у компетентних педагогах-музикантах, здатних вирішувати широкі соціокультурні завдання та переважанням традиційного, технократичного (вузькотехнічного) підходу до їхньої підготовки у ЗВО; між багатим соціокультурним потенціалом музичного мистецтва та недостатнім рівнем методичного й технологічного забезпечення його реалізації в освітньому процесі; між потребою формування соціокультурної компетентності здобувачів та дефіцитом цілісних науково обґрунтованих педагогічних моделей і систем для її розвитку в умовах сучасної вищої школи.

Таким чином, актуальність проблеми розвитку соціокультурної компетентності майбутніх педагогів-музикантів зумовлена вимогами часу щодо модернізації мистецької освіти, потребою суспільства у фахівцях нового типу (педагогах-просвітниках, культурних лідерах), а також необхідністю теоретичного обґрунтування та практичного розроблення ефективних методик формування цієї компетентності здобувачів у закладах вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить про глибокий і різнобічний інтерес дослідників до теоретико-методологічних та практичних аспектів професійного становлення майбутніх фахівців. Зокрема, у фокусі уваги наукової спільноти перебуває феномен соціокультурної компетентності, сутність, структура та механізми формування якої у різних ракурсах висвітлено у працях таких дослідників, як Н. Білоцерківська, Н. Бобаль, Т. Варянко, Р. Гришкова, К. Долінська, О. Жорнова [1], В. Киливник, І. Процюк [3] та ін. Проте, зважаючи на динамічні соціокультурні трансформації, цей феномен потребує безперервного переосмислення крізь призму специфіки конкретних спеціальностей.

Окреме методологічне значення для нашого дослідження мають фундаментальні концепції професійної підготовки педагогічних кадрів. У цьому контексті особливу цінність становлять наукові доробки, що розкривають

загальні закономірності формування професіоналізму та педагогічної майстерності вчителів, які представлені у працях О. Акімової, В. Галузяка, В. Фрицюк [6; 7], В. Шахова та ін. Оскільки сучасний освітній простір вимагає від педагога нестандартних рішень та високого рівня адаптивності, логічним продовженням зазначених концепцій є теорії розвитку креативності. Питаннями плекання творчої індивідуальності майбутнього вчителя, його інноваційного потенціалу та готовності до творчої самореалізації плідно займалися такі вчені, як О. Акімова, Н. Кічук, О. Куцевол, В. Роменець та ін.

Специфіка професійної діяльності вчителя музичного мистецтва зумовлює необхідність звернення до вузькопрофільних досліджень, що інтегрують педагогіку та мистецтвознавство. Вектори фахової підготовки майбутніх фахівців музично-естетичного профілю чітко окреслено у наукових працях І. Гринчук, Г. Падалки, О. Щолокової та ін. Окрім суто музичних навичок, важливим складником професіоналізму педагога-музиканта є здатність сприймати та транслювати культуру цілісно. Психолого-педагогічний фундамент поліхудожнього виховання учнівської молоді, що базується на взаємодії різних видів мистецтв та інтегративному підході до художньої освіти, ґрунтовно закладено у працях Н. Коляденко, Л. Масол, Н. Миропольської, О. Отич, О. Рудницької, С. Соломахи, О. Щолокової, Б. Юсова та ін.

Попри наявність солідної теоретичної бази та вагомих здобутків у суміжних сферах, доводиться констатувати існування очевидного наукового дефіциту: проблема цілеспрямованого розвитку соціокультурної компетентності безпосередньо майбутніх педагогів-музикантів у процесі їхньої вищої професійної освіти досі не отримала належного та вичерпного висвітлення.

Мета статті – теоретично обґрунтувати та розкрити сутність, структуру й особливості формування соціокультурної компетентності майбутніх педагогів-музикантів у процесі їхньої професійної підготовки у закладах вищої освіти

Виклад основного матеріалу. Теоретичний аналіз наукових джерел із проблеми дослідження дозволяє трактувати соціокультурну компетентність майбутніх педагогів-музикантів як інтегративну професійно-особистісну властивість. Вона об’єднує систему знань про соціокультурні процеси й мистецькі феномени, практичні вміння художньо-комунікативної взаємодії, а також естетичні й ціннісні орієнтири, які забезпечують ефективну музично-педагогічну діяльність у полікультурному та соціально динамічному просторі.

Осмислюючи формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва як фахову та художньо-освітню проблему, варто наголосити: з практико-педагогічної позиції ця компетентність є здатністю митця інтегрувати музично-теоретичні знання, виконавські та комунікативні вміння у професійну діяльність. Це дозволяє забезпечувати розвиток творчих, демократичних відносин у художньому колективі, створювати інклюзивне й надихаюче освітньо-мистецьке середовище, а також налагоджувати конструктивний діалог із вихованцями, батьками, громадою та профільними інституціями культури.

Водночас соціокультурна компетентність майбутніх педагогів-музикантів постає як фундаментальна професійна якість. Вона поєднує в собі готовність і здатність митця діяти на засадах толерантності, гуманізму, поваги до етнокультурного різноманіття, а також уміння моделювати художньо-естетичний простір, спрямований на виховання особистості з міцною громадянською та національно-культурною ідентичністю. Саме тому зазначена якість є важливою для сучасних фахівців музичної галузі та актуалізує потребу в її цілеспрямованому розвитку безпосередньо під час навчання у закладах вищої освіти.

Для точного визначення базового поняття нашого дослідження – «соціокультурна компетентність майбутніх педагогів-музикантів» важливо конкретизувати сутність фундаментальної категорії «компетентність».

Варто зазначити, що в сучасному науковому дискурсі термін «компетентність» розглядається як багатокомпонентна характеристика фахівця, що акумулює в собі рівень його теоретичної поінформованості, фахових знань, прикладних навичок та особистісних властивостей, які є передумовою успішної професійної діяльності. Вона набувається в процесі накопичення та структурування професійного досвіду, що гарантує не лише глибоке занурення у специфіку мистецької сфери, а й спроможність гнучко застосовувати варіативні творчі стратегії, педагогічні методи та художні засоби задля досягнення освітніх цілей. Окрім того, компетентність передбачає здатність до рефлексії, критичного аналізу педагогічних і виконавських ситуацій, прогнозування векторів їхнього розвитку та ухвалення адекватних, науково і методично обґрунтованих рішень.

Зауважимо, що, спираючись на аналіз наукової літератури, компетентність педагога-музиканта можна трактувати не просто як фіксований результат особистісно-професійного становлення, а як динамічний феномен, що безперервно еволюціонує під впливом соціокультурних трансформацій, освітнього середовища та мистецьких трендів. Саме тому в нинішніх реаліях глобалізації та активного міжкультурного діалогу особливої ваги набуває соціокультурна компетентність, яка є базовою складовою загальної професійної компетентності митця-педагога. Вона визначає спроможність фахівця вільно орієнтуватися в розмаїтті соціокультурних контекстів, гнучко реагувати на виклики художнього розвитку суспільства. Варто зауважити, що експерти Міжнародної комісії Ради Європи у межах авторитетної програми «Definition and Selection of Competencies» інтерпретують категорію «компетентність» як здатність індивіда ефективно задовольняти особистісні та суспільні потреби, а також продуктивно розв’язувати поставлені завдання. У цьому ракурсі вона постає як цілісна система, що базується на синергії взаємопов’язаних елементів: когнітивних установок, практичних (у тому числі художньо-виконавських) умінь, ціннісних орієнтацій, емоційно-вольових проявів, творчих моделей поведінки, а також теоретичних знань і практичного досвіду. Акумуляція цих компонентів дозволяє особистості мобілізувати власний творчий потенціал для

активної та продуктивної діяльності у варіативних життєвих і професійно-педагогічних ситуаціях [2].

У сучасній науковій літературі дефініція «компетентність» визначається як інтегративна якість фахівця, що поєднує різні вектори його художнього, педагогічного та особистісного розвитку. Йдеться не про механічне володіння знаннями, уміннями, навичками, а про спроможність гармонійно акумулювати їх у практичній діяльності задля досягнення творчих та освітніх цілей. У структурі цієї категорії доцільно виокремити такі ключові елементи: готовність до цілепокладання та формулювання художньо-педагогічних завдань; готовність до активної виконавської та репетиційно-педагогічної діяльності; готовність до моніторингу й оцінювання результатів творчої роботи; готовність до художньої рефлексії та критичного самоаналізу власних дій.

Компетентність педагога-музиканта, відтак, розглядається як комплексна здатність особистості діяти автономно, ухвалювати виважені рішення на основі глибоких знань і практичного мистецького досвіду, нести повну відповідальність за результати творчої та виховної взаємодії. Це поняття є значно ширшим за традиційну тріаду «знання – уміння – навички», оскільки охоплює глибинні особистісні прояви: здатність долати сценічні та педагогічні бар'єри, високий рівень внутрішньої художньо-естетичної мотивації, розвинену творчу самостійність, спроможність протистояти культурним стереотипам, генерувати креативні ініціативи та виявляти цілеспрямованість.

Необхідно акцентувати, що компетентна особистість – це не лише висококваліфікований фахівець вузького профілю, а й соціально зріла людина, здатна до ефективної соціокультурної комунікації та відповідального виконання своїх гуманістичних і просвітницьких місій. Зазначене повною мірою стосується й майбутніх педагогів-музикантів, які покликані формувати духовний код нового покоління.

Результати моніторингу сучасної художньо-освітньої практики, узагальнення даних педагогічної літератури, а також безпосередні емпіричні спостереження автора дозволяють констатувати, що певна частина майбутніх педагогів-музикантів виявляє недостатній рівень теоретичних знань про сутність соціокультурної компетентності та специфіку функціонування сучасного полікультурного мистецького середовища. Окрім того, у значної кількості здобувачів не актуалізовано внутрішню потребу в перманентному збагаченні власного соціокультурного тезаурусу, що суттєво лімітує їхній професійно-виконавський та особистісний розвиток у вимірах глобалізованого соціопростору.

Задля коректного дефініювання феномена «соціокультурна компетентність» першочергово необхідно експлікувати зміст базової категорії «соціальний». У проблемному полі соціальної та мистецької педагогіки поняття «соціальний» (від лат. *socialis*) детермінується як такий, що безпосередньо екстраполюється на суспільне життя, архітектоніку людських взаємин та специфіку колективної (зокрема художньо-ансамблевої, хорової чи оркестрової)

діяльності. При цьому акцентується не лише на векторах соціального розвитку чи виховання особистості, а й на її спроможності рефлексувати та орієнтуватися на загальнолюдські й етнонаціональні соціальні цінності, естетичні норми та правила, що функціонують у соціумі. Саме в такому соціокультурному континуумі індивід має самореалізуватися, маніфестувати власну творчу активність і формуватися як цілісна особистість [8]. Отже, «соціальне» інтегрує в собі не лише процеси виховання, а й уміння митця координувати власні творчі та поведінкові стратегії з ціннісно-нормативною матрицею суспільства, в якому він здійснює просвітницьку діяльність.

Своєю чергою, категорія «соціокультура» віддзеркалює органічний зв'язок соціального та культурного вимірів буття людини. Кожна особистість, відповідно до вікових параметрів та індивідуального життєтворчого досвіду, з одного боку, ідентифікує себе з певною соціокультурною чи мистецькою субкультурою, яка детермінує її поведінкові, художні та світоглядні орієнтири, а з іншого – є продуктом унікального персонального культурного генезу. Відтак, соціокультурний вимір репрезентує діалектичну єдність індивідуального та колективного, інтегруючи неповторний художньо-педагогічний досвід митця із загальнокультурним фондом і духовними надбаннями людства.

Отже, аналіз сучасного психолого-педагогічного дискурсу свідчить, що ключові вектори наукових пошуків зосереджені на тріадичному зв'язку «мова (зокрема й універсальна мова музичного мистецтва) – культура – суспільство», оскільки художньо-образне слово та музична мова виступають фундаментальними реєстрами не лише творчої комунікації, а й соціокультурної ідентифікації особистості. У наукових працях доводиться, що опанування соціокультурної компетентності передбачає не просто когнітивне засвоєння артефактів та цінностей інших культур (через вивчення світового музичного репертуару), а й уміння компаративно зіставляти їх із національними традиціями, культивувати толерантне, емпатійне ставлення до іншокультурних художніх проявів, непохитно зберігаючи при цьому власну етнокультурну та громадянську ідентичність.

Варто резюмувати, що в сучасній науці ще не сформовано уніфікованої, загальноприйнятої дефініції соціокультурної компетентності.

Еволюція наукової думки у галузі педагогіки та психології суттєво диверсифікувала й поглибила інтерпретацію цього конструкту. У сучасному науково-педагогічному дискурсі соціокультурна компетентність позиціонується не просто як автономний сегмент комунікативних умінь, а як метакомпонентна, інтегральна властивість особистості, що визначає її аксіологічну та праксіологічну готовність до продуктивної діяльності в соціокультурному та мистецькому просторі. Зокрема, Т. Жукова акцентує на тому, що цей феномен постає системною характеристикою, яка гармонізує теоретичний тезаурус та прикладні алгоритми, необхідні для активної соціокультурної взаємодії. У дослідженнях С. Чехової зазначається, що соціокультурна компетентність акумулює в собі не лише знаннєву матрицю, а й прогностично-рефлексивну

обґрунтованість поведінкових і творчих актів, які базуються на свідомих, ціннісно зорієнтованих рішеннях у конкретних художньо-комунікативних ситуаціях. Своєю чергою, О. Жежера фокусує увагу на аксіологічному векторі зазначеного явища, доводячи, що соціокультурна компетентність виступає каталізатором формування у фахівця архітектоніки ціннісних орієнтацій, які детермінують його життєві пріоритети, естетичні та морально-етичні установки [3].

Відтак, у сучасному науковому просторі соціокультурна компетентність розглядається як багатовимірне, поліструктурне явище, що синтезує знання про суспільно-культурні реалії, уміння пролонгувати ці знання у площину практичної (зокрема музично-педагогічної та виконавської) діяльності, а також розгалужену систему духовних орієнтирів, які визначають конгруентність, етичність та результативність міжособистісної й міжкультурної взаємодії.

І. Процюк трактує поняття «соціокультурна компетентність» як знання елементів національної культури, національно-культурної специфіки мовної поведінки носіїв відповідної мови і здатність користуватися такими елементами соціокультурного контексту як звичаї, правила, норми, країнознавчі знання носія мови. Явище соціокультурної компетентності, на думку науковця, нерозривно пов’язане з формуванням особистості в сучасному суспільстві, де людина має можливість не тільки усвідомлювати себе у суспільстві, але й суспільство у собі, яке вона може прийняти або змінити. Соціокультурну компетентність доцільно розглядати як якісну характеристику особистості, що базується на сукупності набутих знань соціальних та культурних сфер життя, ціннісних орієнтацій; як здатність та готовність до міжкультурного спілкування з носіями інших мов та культур; як важливий фактор розвитку особистості, соціалізації її в сучасному суспільстві, самореалізації та культурного самовизначення [3].

Соціокультурна компетентність – це вміння і готовність застосовувати сукупність соціопедагогічних, соціолінгвістичних, соціопсихологічних, країнознавчих та міжкультурних знань для досягнення порозуміння між особами або групами, які є представниками різних соціумів, мовними засобами та в межах соціокультурного контексту однієї із сторін, наголошує О. Жорнова [1].

На думку Л. Топчій, формування соціокультурної компетентності є багатогранним і багатоаспектним процесом, який має як виховний, так і освітній вимір та охоплює ціннісні, соціальні, практичні й культурні складники [4].

Здійснене Т. Фоменко детальне аналітичне узагальнення зарубіжних і вітчизняних наукових підходів до рефлексії сутності дефініції «соціокультурна компетентність», а також компаративний аналіз структурних елементів цього феномена дозволили кваліфікувати його як інтегральну якісну характеристику особистості. Зазначене утворення структурується на фундаменті системи глибоко засвоєних знань про соціокультурні сфери буття й мистецькі координати соціуму, корелює з усвідомленими аксіологічними орієнтирами та репрезентує рівень психолого-педагогічної готовності індивіда до продуктивного діалогу в умовах художньо-естетичного й культурного плюралізму [5].

Окрім цього, зазначений феномен виступає потужним каталізатором особистісно-професійного генезу, оскільки інтенсифікує процеси активної соціалізації індивіда в сучасному суспільстві, його адаптацію до різних соціальних і творчих груп. Він відкриває широкі горизонти для продуктивної творчої самореалізації, допомагає молодому фахівцеві віднайти власну нішу в мистецькому соціумі, утвердити себе як повноцінного суб'єкта культуротворчої діяльності. Таким чином, спираючись на підхід Фоменко, можна стверджувати, що соціокультурна компетентність стає наріжним каменем культурного самовизначення, кристалізації етнонаціональної і громадянської ідентичності та усвідомленого, рефлексивного ставлення до багатогранності світової музичної спадщини [5].

Відтак, на підставі критичного аналізу, систематизації та узагальнення дефініцій вищеокреслених наукових джерел, у нашому дослідженні детермінуємо соціокультурну компетентність майбутніх педагогів-музикантів як здатність ефективно моделювати художньо-освітній процес у соціально й культурно неоднорідному середовищі, гарантуючи духовний і творчий розвиток усіх суб'єктів мистецького навчання.

Конкретизуючи, ми констатуємо, що соціокультурна компетентність майбутніх педагогів-музикантів – це інтегративна професійно-особистісна характеристика фахівця, яка гармонійно поєднує систему знань про соціокультурні та мистецькі процеси, володіння прикладними технологіями конструктивної художньо-педагогічної взаємодії в полікультурному просторі, а також естетико-ціннісні орієнтації, які забезпечують ефективну організацію музично-просвітницької діяльності, створення інклюзивного, толерантного й творчого середовища та консолідуючу співпрацю з учнівською молоддю, колегами, батьками й соціокультурними інституціями громади.

Розвиток соціокультурної компетентності майбутніх педагогів-музикантів має чітко виражений художньо-виховний та просвітницький вимір, оскільки йдеться не лише про збагачення особистісних якостей митця, а й про забезпечення ефективності його музично-педагогічної діяльності в умовах соціокультурного плюралізму. Це зумовлено низкою об'єктивних чинників.

Першочергово варто підкреслити, що педагог-музикант виступає суб'єктом соціокультурної діяльності, функціонал якого безпосередньо пов'язаний з організацією навчально-творчого процесу, моделюванням естетичного освітнього середовища, координацією міжособистісних взаємин у художньому колективі (хорі, оркестрі, ансамблі), а також комунікацією зі здобувачами освіти, їхніми батьками та колегами. Недостатній рівень соціокультурної компетентності вчителя музичного мистецтва може спровокувати міжособистісні конфлікти, світоглядні непорозуміння й деструктивну творчу комунікацію, що детермінує зниження якості художньо-освітнього процесу загалом.

Окрім того, будь-який мистецький чи загальноосвітній заклад функціонує як відкрита соціокультурна система, де акумулюються варіативні культурні

цінності, етнічні традиції та художньо-мовні практики. Майбутній фахівець має навчитися враховувати ці фактори під час вибору педагогічних стратегій, інтерпретації музичного репертуару, формування концепції розвитку творчого колективу, а також організації партнерської взаємодії з територіальною громадою, мистецькими школами, філармоніями та іншими інституціями сфери культури.

Необхідно зважати й на те, що соціокультурна компетентність постає фундаментальним ресурсом художньо-педагогічної діяльності. Вона забезпечує здатність викладача вільно орієнтуватися у глобалізаційних трендах мистецтва, полікультурних контекстах, стимулює розбудову демократичного, діалогічного стилю фахової взаємодії, ретранслює в учнівський колектив атмосферу емпатії, взаємоповаги й толерантності. Педагог-музикант із високим рівнем розвиненості цієї компетентності спроможний продуктивно розв'язувати професійні завдання, пов'язані з інтеграцією новітніх соціокультурних і художніх практик в освітній простір.

Саме тому професійна підготовка майбутніх учителів музики та керівників творчих колективів є неповноцінною без цілеспрямованого розвитку їхньої соціокультурної компетентності. Сучасна мистецька освіта вимагає від фахівця не лише репродуктивних виконавських чи суто дидактичних умінь, а й глибинного осмислення соціокультурних і духовних процесів, здатності працювати в багатокультурному учнівському середовищі, долати психолого-педагогічні бар'єри у спілкуванні та знаходити компромісні, творчо обґрунтовані рішення.

Отже, формування соціокультурної компетентності майбутніх педагогів-музикантів є фундаментальною художньо-педагогічною проблемою, оскільки вона безпосередньо екстраполюється на якість і результативність мистецько-просвітницької діяльності, на здатність митця забезпечувати соціокультурний розвиток вихованців у полікультурному суспільстві та на конструювання сприятливого, естетично насиченого освітнього середовища. Зазначена проблема актуалізується ще й тому, що від рівня розвиненості соціокультурної компетентності педагога залежить доцільність його творчих рішень, готовність працювати в умовах культурної диверсифікації та спроможність гарантувати гармонійне функціонування художньо-освітнього закладу як відкритої соціокультурної системи.

Висновок. Отже, можна підсумувати, що соціокультурна компетентність майбутнього педагога-музиканта є не просто сумою теоретичних знань, а живим, практичним інструментом його професійної діяльності. Вона виявляється на різних рівнях: від внутрішніх цінностей митця до його поведінки на сцені, в навчальній аудиторії та в суспільстві.

Цей феномен виявляється у чотирьох основних аспектах діяльності педагога-музиканта, зокрема, когнітивно-світоглядному, аксіологічному, діяльнісному, особистісно-рефлексивному. Він має виявляти здатність бачити в музичному творі не просто набір нот і технічних труднощів, а віддзеркалення

конкретної історичної епохи, філософської думки, соціальних зрушень чи національних традицій; повинен мати глибокі знання про вітчизняну та світову музичну культуру, етнографічні особливості фольклору різних народів, розуміння сучасної соціокультурної ситуації у світі; усвідомлювати рівноцінність та багатство різних культурних і музичних традицій, мати відсутність упередженості до «чужого» мистецтва; мати чітке усвідомлення власного коріння, позиціонування себе як носія та транслятора української культури, патріотизм, що виявляється через професійну діяльність, сформований естетичний смак, здатність протистояти агресивному тиску низьковартісної масової культури (кічу) та виховувати цей імунітет у своїх учнів; мати повагу до особистості вихованця, його культурного, релігійного чи соціального бекграунду; готовність до безбар'єрного та інклюзивного навчання засобами мистецтва; уміти підбирати та інтерпретувати музичний матеріал (для уроків, хору, ансамблю чи інструментального класу) так, щоб він вирішував актуальні соціокультурні завдання, консолідував колектив, виховував толерантність, знімав психологічну напругу (арт-терапевтичний ефект); ефективно спілкуватися не лише вербально, а й за допомогою універсальної мови музичних образів, жестів (диригування), міміки та виконавської експресії. Важливою також є організація благодійних концертів, лекторіїв, творчих зустрічей, інтеграція закладу освіти в культурне життя громади, співпраця з музеями, філармоніями й арт-просторами; здатність адаптуватися до різної авдиторії (від дошкільнят до професійного художнього колективу чи звичайної громади під час виступу на відкритому майданчику); уміння критично оцінювати соціокультурні наслідки своєї педагогічної та виконавської діяльності, аналізувати реакцію соціуму на мистецький продукт і коригувати власну стратегію; готовність генерувати інноваційні мистецько-освітні проєкти, адаптуватися до змін у суспільстві та створювати нові культурні сенси.

Отже, соціокультурна компетентність педагога-музиканта виявляється в його здатності бути культурним лідером та медіатором. Це викладач, який не просто вчить дитину технічно грати на інструменті чи співати по нотах, а за допомогою музики інтегрує її в суспільство, виховує людину культури, здатну мислити, співпереживати та розуміти навколишній світ.

Література:

1. Жорнова О. І. (2006). Соціокультурна компетентність студентів в контексті оминання «слабких ланок» сучасного освітнього процесу. *Вища освіта України. Тематичний випуск «Вища освіта у контексті інтеграції до європейського простору»*. 3. 93-100.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання (2003). / науковий ред. видання д-р пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. К.: Ленвіт, 273.
3. Процюк І. Є. (2016). Формування соціокультурної компетентності особистості в науковій літературі. *Педагогічні науки. 3 (85)*. : URL: http://eprints.zu.edu.ua/22239/1/21.pdf
4. Топчій Л. С. (2015). Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів-філологів до формування соціокультурної компетентності учнів старших класів гімназії. *Педагогіка вищої та середньої школи*. *44*. 122-128.

5. Фоменко Т. М. (2016). Педагогічні умови формування соціокультурної компетентності майбутніх аграріїв у процесі вивчення гуманітарних дисциплін. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал / голов. ред. А. А. Сбруєва*. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 7 (61). 174-184.
6. Фрицюк В. А. (2007). Адаптація студентів до навчального процесу у вищому педагогічному навчальному закладі. *Наукові записки. Серія: Педагогіка і психологія*. ВДПУ ім. Михайла Коцюбинського. Вінниця, 20. 166–171.
7. Фрицюк В. А., Фрицюк В. М. (2021). Готовність до інноваційної діяльності в контексті професійного саморозвитку вчителя. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія.* Вінниця: ТОВ «Твори», 67. 93–98.
8. Шехавцова С. О. (2011). Сутність соціокультурної компетентності майбутніх учителів іноземної мови у контексті компетентнісного підходу. URL: http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN14/11ssokkp.pdf

References

1. Zhornova O. I. (2006). Sotsiokulturna kompetentnist studentiv v konteksti omynannia «slabkykh lanok» suchasnoho osvitnoho protsesu [Sociocultural competence of students in the context of bypassing the "weak links" of the modern educational process]. Vyshcha osvita Ukrainy. Tematychnyi vypusk «Vyshcha osvita u konteksti intehratsii do yevropeiskoho prostoru». 3. 93-100. [in Ukrainian]
2. Zahalnoievropeiski Rekomendatsii z movnoi osvity: vyvchennia, vykladannia, otsiniuvannia [Pan-European Recommendations on Language Education: Learning, Teaching, Assessment] (2003). / naukovyi red. vydannia d-r ped. nauk, prof. S. Yu. Nikolaieva. K.: Lenvit, 273. [in Ukrainian]
3. Protsiuk I. Ye. (2016). Formuvannia sotsiokulturnoi kompetentnosti osobystosti v naukovii literaturi [Formation of sociocultural competence of the individual in scientific literature]. Pedahohichni nauky. 3 (85). : URL: http://eprints.zu.edu.ua/22239/1/21.pdf [in Ukrainian]
4. Topchii L. C. (2015). Pedahohichni umovy pidhotovky maibutnikh uchyteliv-filolohiv do formuvannia sotsiokulturnoi kompetentnosti uchniv starshykh klasiv himnazii [Pedagogical conditions for training future philology teachers to form sociocultural competence of senior high school students]. Pedahohika vyshchoi ta serednoi shkoly. 44. 122-128. [in Ukrainian]
5. Fomenko T. M. (2016). Pedahohichni umovy formuvannia sotsiokulturnoi kompetentnosti maibutnikh ahrariiv u protsesi vyvchennia humanitarnykh dystsyplin [Pedagogical conditions for the formation of socio-cultural competence of future agrarians in the process of studying humanitarian disciplines]. Pedahohichni nauky : teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii : naukovyi zhurnal / holov. red. A. A. Sbruieva. Sumy : SumDPU im. A. S. Makarenka, 7 (61). 174-184. [in Ukrainian]
6. Frytsiuk V. A. (2007). Adaptatsiia studentiv do navchalnoho protsesu u vyshchomu pedahohichnomu navchalnomu zakladi [Adaptation of students to the educational process in a higher pedagogical educational institution]. Naukovi zapysky. Seriia: Pedahohika i psykholohiia. VDPU im. Mykhaila Kotsiubynskoho. Vinnytsia, 20. 166–171. [in Ukrainian]
7. Frytsiuk V. A., Frytsiuk V. M. (2021). Hotovnist do innovatsiinoi diialnosti v konteksti profesiinoho samorozvytku vchytelia [Readiness for innovative activities in the context of a teacher's professional self-development]. Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Seriia: pedahohika i psykholohiia. Vinnytsia: TOV «Tvory», 67. 93–98. [in Ukrainian]
8. Shekhavtsova S. O. (2011). Sutnist sotsiokulturnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv inozemnoi movy u konteksti kompetentnisnoho pidkhodu [The essence of sociocultural competence of future foreign language teachers in the context of the competency approach]. URL: http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN14/11ssokkp.pdf